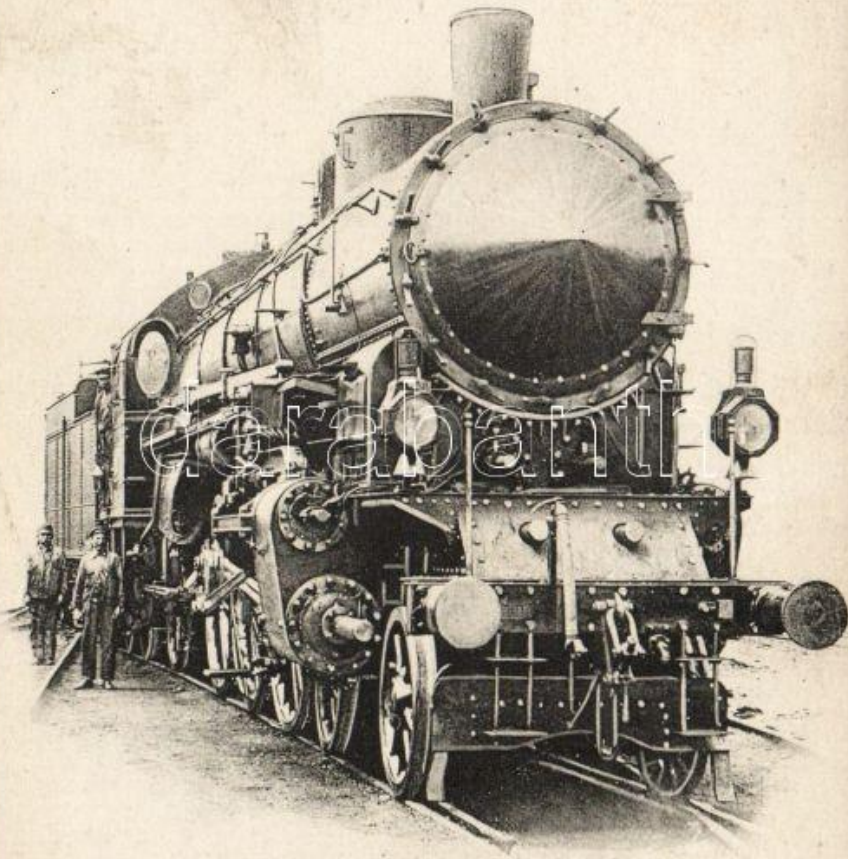

gyártásban: 1911–1914

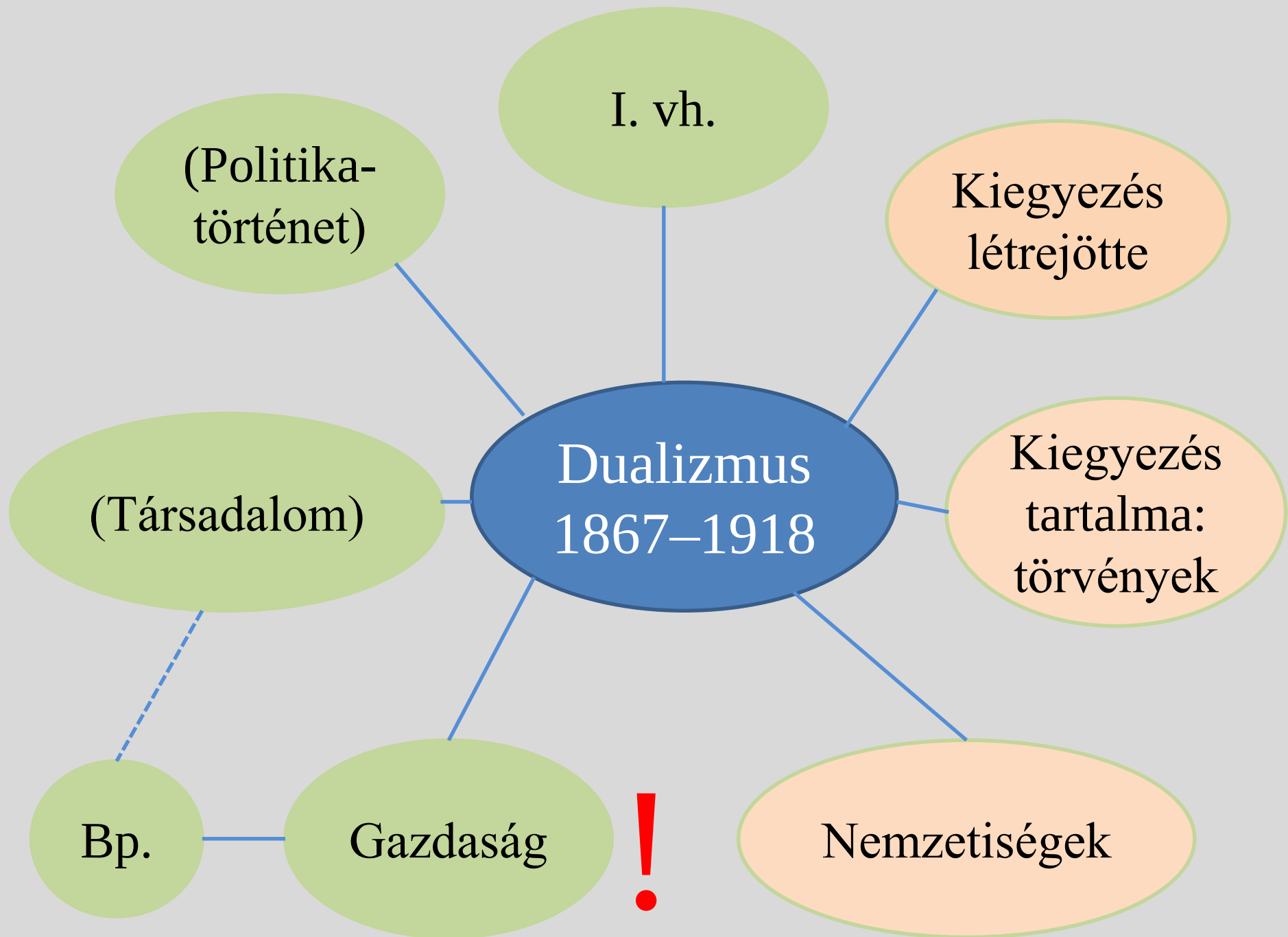
A Magyar Királyi Államvasútak 301. sor. „Pacific”
jellegű ikermozdonya
Die Schnellzuglokomotive der Königlichen Ungarischen
Staatsbahnen (Type „Pacific” Serie 301.)

gyártásban: 1932–1940

12.A | 2026. okt. 1.
TK 11. 41–49.

Mo. gazdasága a dualizmus korában

dual. – gazd.-i virágkor
tőkés gazd., gyáarak
állami szerepvállalás

(BENCZÚR GY. festménye, részlet, 1911)

1. Államháztartás

- 1867:XIV. tc. – **!!!!**
 - teljes keresk., vámunió
 - közös pénz és jegybank = O-M Bank
 - tőke és munkaerő szabad ár.
 - kvóta: 30 – 70%
 - tízévente megújítandó

2. Banki és hitelrendszer

- első m. bankok: reformkor
- külföldi tőke is – **TK 47/18.**
 - ez a gazd. fejlődés egyik forrása
 - magyar tőke megerősödése
- bankok → iparba; RT-ok
- 1892: forint → korona
 - áttérés **Ag-alapról** Au-alapra

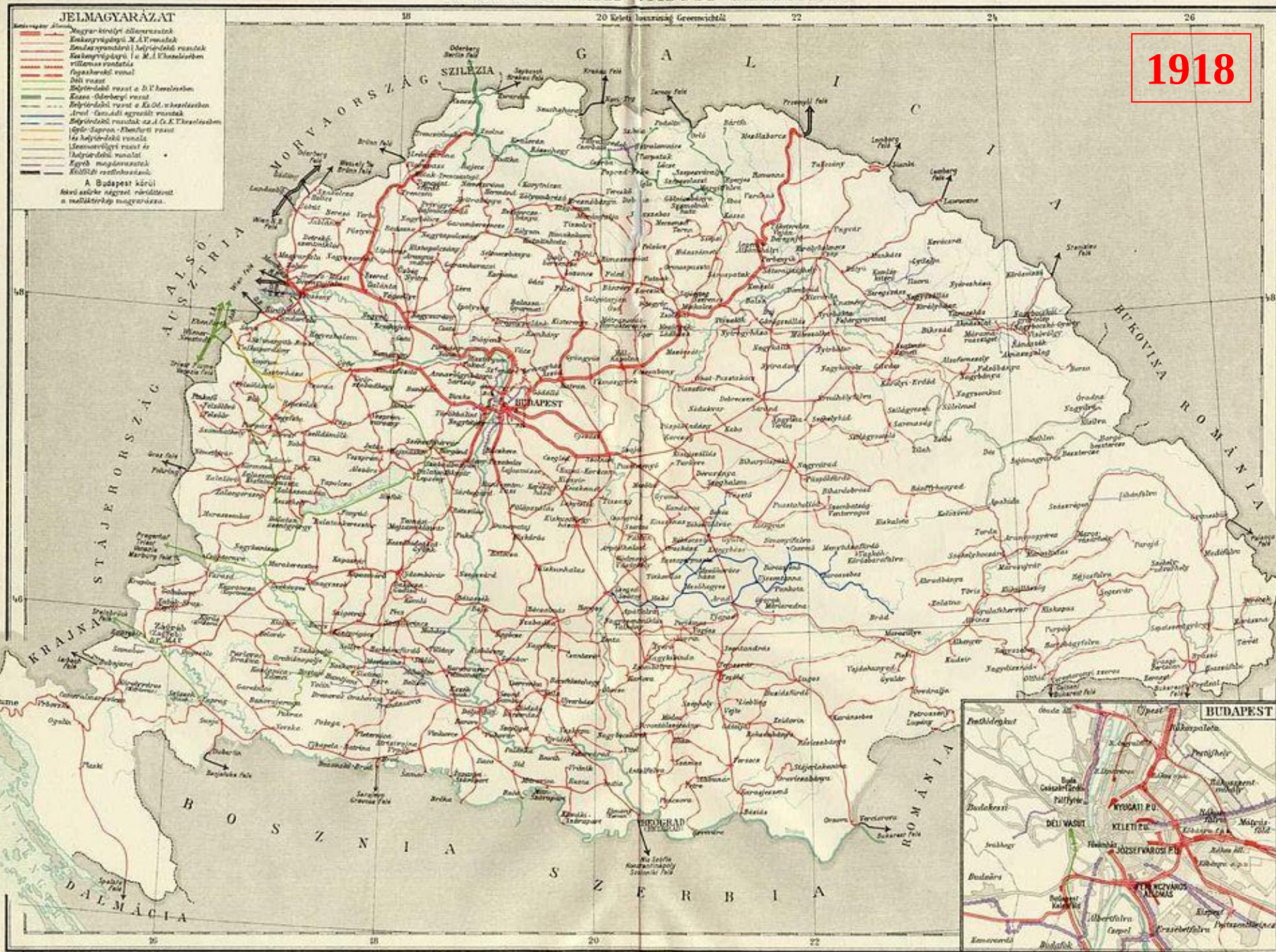
WEKERLE SÁNDOR
pénzügymin. (1889–1892),
min. eln. 1892–95
1906–10
1917–18
(sváb) polgári családból – !

- (BARABÁS M.
festménye)

1918

[illegible]

BAROSS G.

→ magánvasutak államosítása (= megvásárlása)

↔ kommunizmus

→ MÁV (1869): Magyar Királyi Államvasutak

jó minőségű sínek, kiváló mozdonyok

tisztaság, szépség, pontosság

vasutas: biztos állás, megbecsült státus

→ személyszállítás: zónatarifa-rendszer

a díjszabás egységesítése

a távoli utazások olcsóbbak

a 25 km-nél rövidebb és a 220 km-nél hosszabb

utak árát egységesítette

jelmondata megvalósul: „Azt akarom,

hogy a brassói ténsasszony is

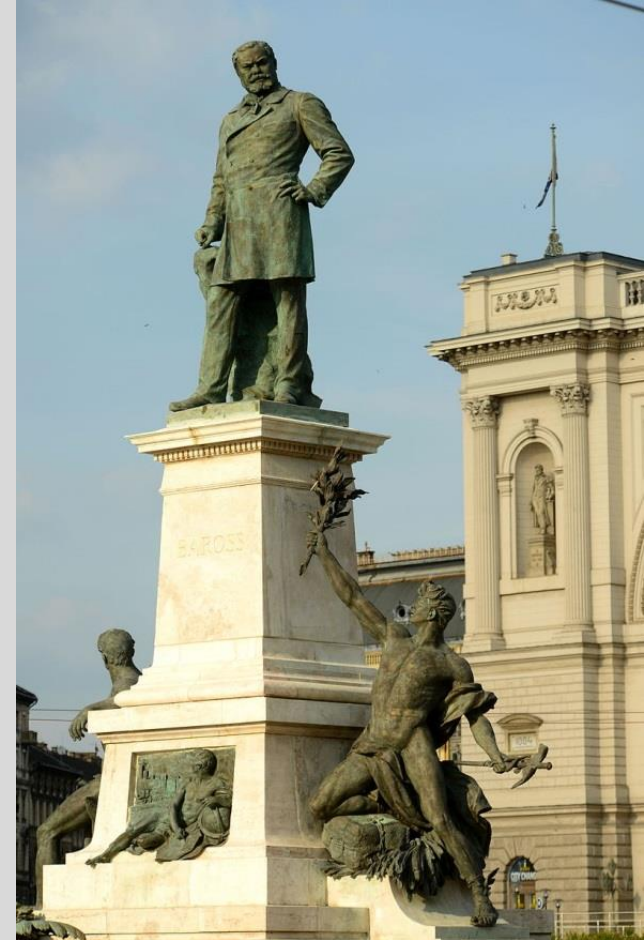
Budapestre jöjjön kalapot venni!”

→ vasúthálózat dinamikusan fejlődik

1849–1867: 2046 km új vasút (114 km / év),

1900-ig Σ kb. 17 ezer km

Bp-centrikus + külső kör + szárnyvonalak – !

*Szobra a Baross téren
(SZÉCSI ANTAL alkotása, 1898)*

eu-i országok
vasútsűrűsége (1913):
TK 89/15.

Vasút és Trianon – !!!

– vasutak szerepe – **TK 43/5.**

! beruházás: Fe, acél, fa, kőszén
piacbővítés
stratégiai célok

4. Folyószabályozások

→ hajózás

→ árvízmentesítés

→ vasút / közútépítés

→ több termőföld

– kubikusok – ?

agrárproletár vándor/idénymunkás

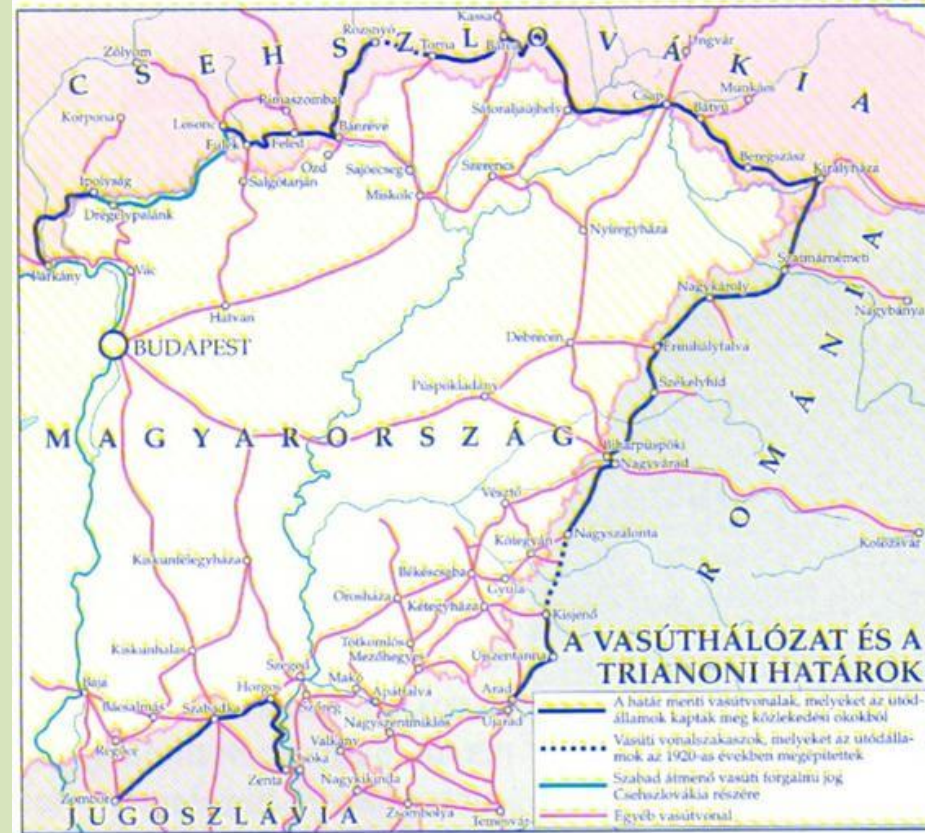
(bér ~ m³ = **Kubikmeter** kitermelt föld)

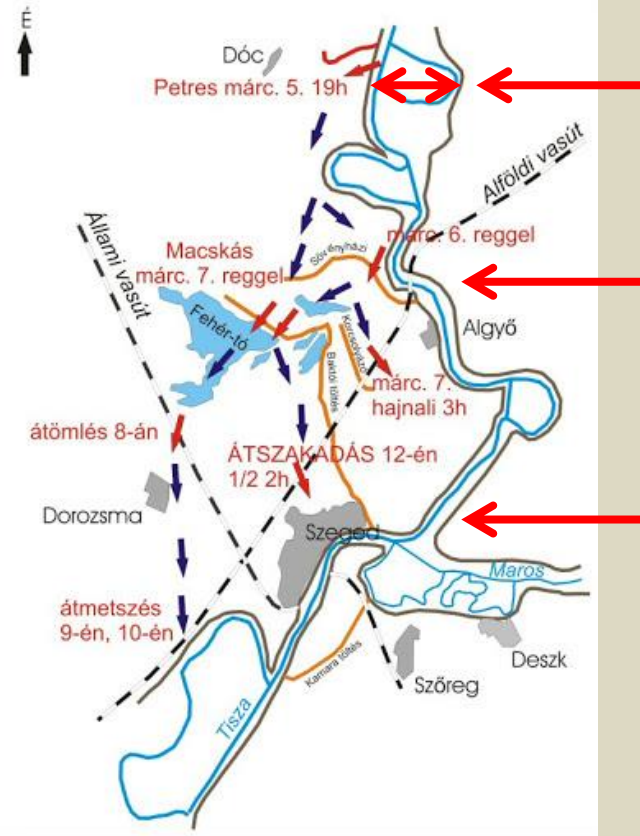
– pl. Tisza-szabályozás (1850'–79, **VÁSÁRHELYI PÁL** [†1846], **PIETRO PALEOCAPA** tervei)

122 kanyarulatátvágás

1419 km → 962 km; 133 km új meder; 4500 km gát

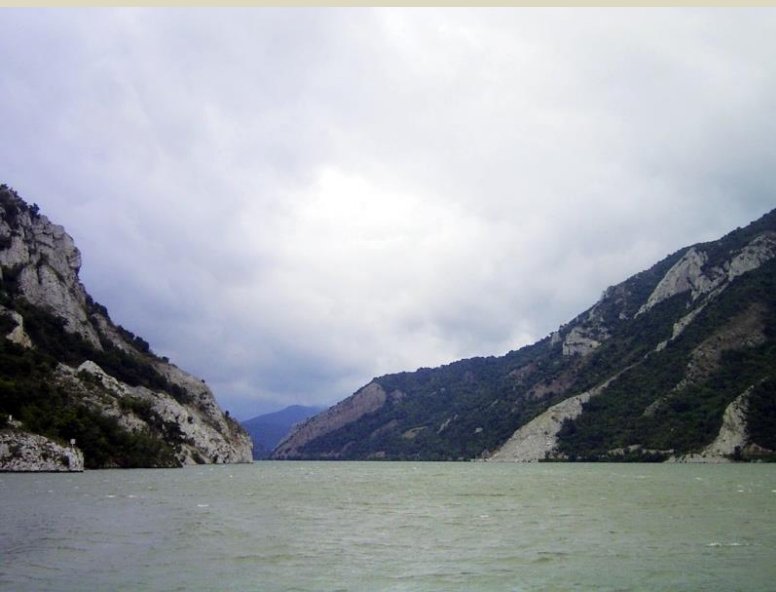
mellékfolyókkal (Szamos, Zagyva, Körös, Maros stb.) együtt

1879 – ? szegedi nagyárvíz

- ← a magas belvárosi telekárak miatt túl szűkre hagyott hullámtér
- ← gyakorlatilag duzzasztóművet építenek a város fölött

– második Vaskapu-szabályozás

← (1890–99)

első – ?

– Fiume: tengerhajózás

– úthálózat, postahivatalok, távíróberendezések

5. Mezőgazd. korszerűsödik

- OMM: egységes vámterület, széles piac a m gabonának
- Mo.: agrárexport → Au. (a határon túlra is, főleg Német Cs.-ba)
vetélytársak – ?

- dem. robbanás → olcsó munkaerő
- folyószabályozások → mg.-i területek
- fajtanemesítés

lótenyésztés (híres ménesek: Bábolna, Mezőhegyes, Hortobágy)
filoxéra (1880'–1890') – ?

szőlőgyökértetű = szilokféreg 😊

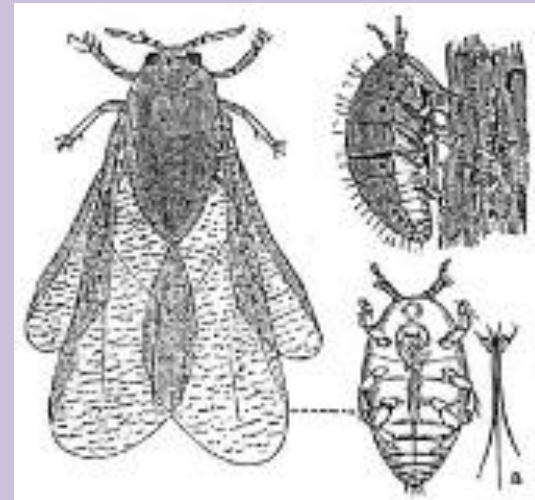
→ a mo.-i szőlők kb. 90%-a (!) megsemmisül

→ szőlőket újra kell telepíteni

→ amerikai alanyra történő oltás

→ Tokaj: mai furmint-hárslevelű arculat

- a gépesítés üteme a századfordulóra megtorpan
- modernizáció: nagybirtokok (tőke!)

Viteus vitifoliae

*Az eltűnt budai szőlő és bor...
(1890, Gellérthegy)*

6. Állami iparpártolás

- iparpártoló törvények (1880-as évektől)
- kisipar > nagyvállalatok is megjelennek
- élelmiszeripar: legjelentősebb

a) malomipar (Bp. – !)

MECHWART ANDRÁS

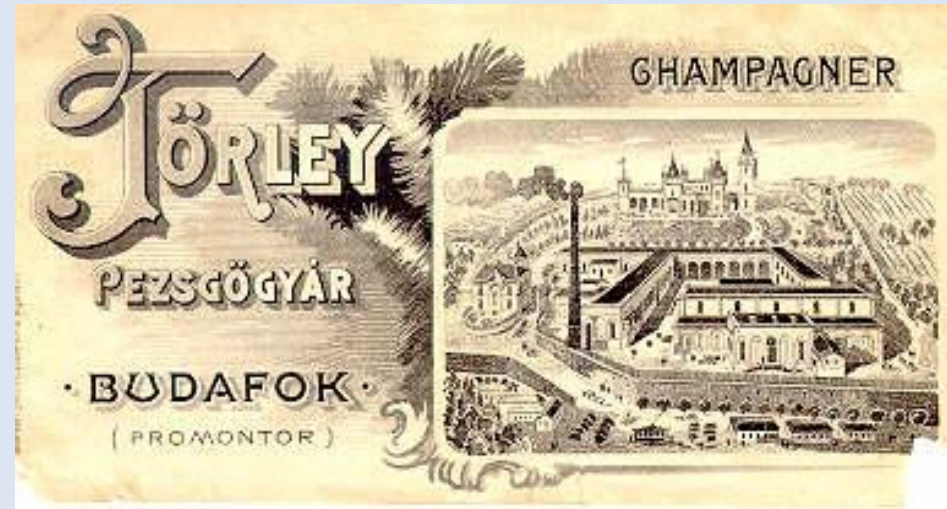
→ kéregöntésű hengerszék

b) cukor~

c) szesz~

sörgyártás – eu.-i színvonal

TÖRLEY JÓZSEF budafoki pezsgőgyáros

d) húsipar

PICK MÁRK

→ szalámi (1869-től, Szeged)

nem fogyasztja saját szalámiját – ?

1948: államosítás; 1992 → RT

HERZ ÁRMIN → szalámi (1888, Soroksári út., Bp.)

(2009: az államosítás után 1994-ben újr alapított cég beolvad a Pickbe)

e) édességipar

pl. STÜHMER FRIGYES (1843–1890)

német szül. cukorkagyáros,

1866 → Mo.

1941 → Tibi (SF unokája) csoki
L ma?

– nehézipar

a) C- és acélipar

Gömör-Borsod (pl. Salgótarján, Ózd)

Krassó-Szörény

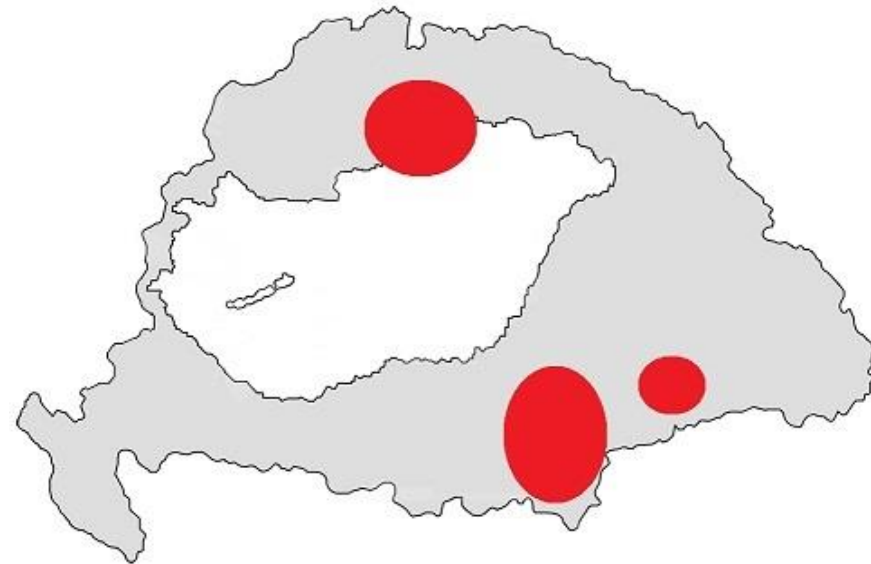
Vajdahunyad

b) gépgyártás

Ganz Gépgyár (Buda, Víziváros)

WEISS MANFRÉD (1857–1922)

csepeli gépgyára

További 1941. évi reklámok

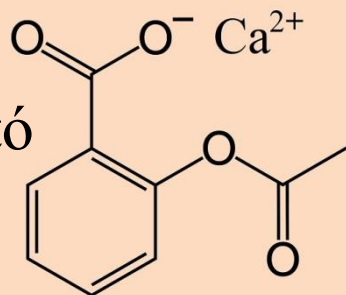

7. Gyógyszeripar

– RICHTER GEDEON

Kalmopyrin:

lázcsillapító

Hyperol ($\text{H}_2\text{O}_2 - \text{NH}_2\text{CONH}_2$):
fertőtlenítőszer

† 1944 (72 évesen) →

+ Chinoin, Egis

↓
Sanofi, fr.

↓
Servier, fr.

8. Tudományos felfedezések

– DÉRI-BLÁTHY-ZIPPERNOWSKY → transzformátor

– KANDÓ KÁLMÁN → villamos mozdony

– BÁNKI DONÁT, CSONKA JÁNOS → karburátor = porlasztó

– PUSKÁS TIVADAR → telefonközpont

II. ip. forr.

mo.-i
felfede-
zések!